

Har straffeloven § 156 annet ledd blitt tolket for
vidt?

Juridisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (OPPGAVE03)

Politihøgskolen

2022

Kand.nr:12

Antall ord: 7129

1 Innledning og problemstilling	4
1.1 Avgrensning.....	5
1.2 Metodedel.....	5
1.3 Fremstillingen videre	6
2 Straffeloven § 156 annet ledd.....	7
2.1 "Skjellsord"	7
2.1.1 Ordlyden	7
2.1.3 Rettspraksis.....	8
2.2 "Annen utilbørlig atferd"	9
2.3 "Forulemping".....	10
2.4 "Offentlig tjenesteperson"	10
2.5 "Under eller på grunn av tjenesten"	10
3 Presentasjon av rettsavgjørelsene.....	11
3.1 "Tullinger-dommen"	11
3.2 "Kamelen-dommen".....	11
4 Forholdet til Grunnloven § 100 og EMK art. 10	12
4.1 Innledning.....	12
4.2 Inngrep i ytringsfriheten	12
4.3 Domsavgjørelsene sett i lys av ytringsfriheten.....	13
4.4 Forskrevet ved lov	13
4.5 Formålskrav	13
4.6 Forholdsmessig	14
4.6.1 Tullinger-dommen	14
4.6.2 Kamelen-dommen	15
5 Forholdet til Legalitetsprinsippet, jf. Grl. § 96 første ledd og EMK art. 7	15
5.1 Innledning.....	15
5.2 Klarhetskrav.....	16
6 Forholdet til straffelovens kapittel 19 og politiets tålegrense	19
6.1 Vern av offentlig myndighet og tilliten til den.....	19
6.1.1 Kamelen-dommen	20
6.1.2 Tullinger-dommen	20
6.2 Politiets tålegrense.....	21
7 Avsluttende bemerkninger	22
8 Referanser og litteratur.....	23

8.1 Lover	23
8.2 Forarbeider.....	23
8.3 Norske dommer, kjennelser og avgjørelse.....	23
8.4 Internasjonale konvensjoner og traktater	24
8.5 Avgjørelser og uttalelser fra internasjonale organer	24
8.6 Bøker og juridiske artikler	25
8.7 Avisartikler, nyhetsartikler, debattinnlegg og foredrag.....	26
8.8 Nettsider	26

1 Innledning og problemstilling

I løpet av mitt praksisår opplevde jeg mennesker som var takknemlig for politiet, men ikke alle opplevde politiets tjenesteutøvelse på samme vis. På slutten av praksisåret var det to yngre gutter som kjørte forbi oss på sparkesykkel der vi sto parkert, og ropte mot oss "fuck the police". Vi kjørte etter, men de kom seg unna. Hendelsen førte til en diskusjon mellom veileder og meg om hvorvidt vi hadde hatt anledning til å anmelde et slikt forhold, og om en slik anmeldelse ville føre noe godt med seg eller ikke. Diskusjonen vekket en interesse hva gjelder forulemping av politiet.

Mulig rettslig grunnlag for anmeldelse av forholdet er lov om straff 20. mai 2005 nr. 28 (straffeloven) § 156 annet ledd. Det er en sentral bestemmelse for utøvende politibetjenter. Politimesteren i Asker og Bærum (2008) understreket i NOU 2002: 4 Ny straffelov Straffelovkommisjonens delutredning VII at bestemmelsen er en del av et "viktig regelverk" som gir et "allmennpreventivt signal om at samfunnet beskytter sine ansatte i utsatte jobber".¹ Det følger av Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpene og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet) at "[b]estemmelsen har stor betydning i praksis, og det er behov for et straffebud som verner om de offentlige interesser og utføringen av tjenestehandlinger også i de tilfellene tjenestemannen ikke utsettes for vold eller trusler".² I 2020 var det 1782 myndighetskrenkelser som førte til forelegg i Norge, hvor straffeloven § 156 annet ledd inkluderes.³

Tema for denne juridiske oppgaven er straffeloven § 156 annet ledd, med fokus på vilkåret "skjellsord". Lovbestemmelsen er en av flere bestemmelser i straffelovens kapittel 19 som skal verne offentlig myndighetsutøvelse og tilliten til den.

Forulemping av politiet er et samfunnsaktuelt tema. Det har blitt tatt til orde for at politiet oppnår det motsatte av tillit ved anvendelse av straffeloven § 156 annet ledd.⁴ Selv om Norges befolkning viser å ha en høy tillit til politiet, har etterdønningene av riksadvokatens rundskriv om politiets tvangsmiddelbruk mot brukere av narkotika kastet lys på at politiets

¹ NOU 2002:4 s. 289.

² Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 212.

³ SSB.no, Fakta om kriminalitet 2021. Myndighetskrenkelser inkluderer også brudd på oppholds- og kontaktforbud, uriktig forklaring eller anklage, brudd på utlendingslovgivning m.m.

⁴ Holter (2020), rett24.

anvendelse av lovbestemmelser er med på å påvirke befolkningens tillit.⁵ I denne oppgaven skal jeg redegjøre for anvendelsen av straffeloven § 156 annet ledd, sett i lys av rettskilder og et samfunnsperspektiv. Problemstillingen er som følger:

Har straffeloven § 156 annet ledd blitt tolket for vidt, særlig hensett til ytringsfriheten, legalitetsprinsippet og bestemmelsens formål?

1.1 Avgrensning

Straffeloven § 156 består av to ledd, men det avgrenses til annet ledd som er uavhengig av første ledd. Problemstillingen fokuserer på vilkåret om “skjellsord”, men det vil være korte bemerkninger til vilkåret “annen utilbørlig atferd”. Det begrunnes i at vilkårene har tett tilknytning og det vil være glidende grensdragninger ved anvendelse av straffeloven § 156 annet ledd.

Avgrensningen er gjort av plasshensyn.

1.2 Metodedel

Oppgaven drøfter en juridisk problemstilling, og juridisk metode er sentralt. Juridisk metode er fremgangsmåten for å finne frem til riktig rettsregel og et juridisk resultat.⁶ Vi har flere rettskilder, som er grunnlag som benyttes i juridiske argumenter. Relevansen vil avhenge av det aktuelle rettsspørsmål.

Lovteksten er den viktigste rettskilden i vårt rettssystem. Kongeriket Noregs grunnlov 17. Mai 2014 (Grunnloven) § 75 a slår fast at Stortinget skal vedta lover. Formelle lover har derfor stor demokratisk og konstitusjonell legitimitet.⁷ Strl. § 156 annet ledd må tolkes med utgangspunkt i en naturlig språklig forståelse. Det gjelder særlig på strafferettens område hvor Grunnloven § 96 oppstiller legalitetsprinsippet som innebærer at ingen kan dømmes uten etter lov. Legalitetsprinsippet skal ivareta hensynet til rettssikkerhet og forutberegnelighet ved at borgere skal kunne forutse sin rettsstilling ved å lese lovteksten.⁸ Oppgaven vil ha særlig fokus på straffelovens lovtekst, som vil ses i lys av andre lovbestemmelser, herunder Grunnloven, Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) og de internasjonale bestemmelsene i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK).

⁵ Politiet.no (2022), 80 prosent av innbyggerne nasjonalt har ganske eller svært stor tillit til politiet i 2021.

⁶ Blandhol, mfl., *Innføring i juridisk metode*, side 312.

⁷ Nygaard (2017), *Rettsgrunnlag og standpunkt*, s. 215.

⁸ S.W. mot Storbritannia, avsnitt 35.

Ytringsfriheten er nedfelt i Grunnloven § 100. Norge har også inkorporert Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) som beskytter ytringsfriheten i artikkel 10.⁹ Vernet som Grunnloven og EMK gir, vil ha betydning for anvendelsen av straffeloven § 156 annet ledd.

Forarbeidene er arbeidet som er gjort med en lov før den blir vedtatt på Stortinget. NOU 2002: 4 og Ot.prp. nr. 8 gir innsyn i hvilke endringer, hensyn og formål som ligger i bestemmelsen i straffeloven, herunder straffeloven § 156 annet ledd.

Høyesterett er en viktig rettskilde, og er dommer i siste instans, jf. Grunnloven § 88. Det følger av dette at Høyesterett ivaretar prinsippet om likebehandling i Grunnloven § 98 ved at deres avgjørelse bidrar til å skape en fast og ensartet praktisering av lovfestede og ulovfestede rettsregler.¹⁰ Videre bidrar dette til at parter i tvister kan forutberegne sin rettsposisjon. Grunnet varierende praksis fra Høyesterett knyttet til deres henvisninger til underrettspraksis, har det blitt tatt til orde for at underrettspraksis ikke kan ses på som en relevant rettskilde. Likevel er mange av de samme holdepunktene som underbygger Høyesterettspraksis som en viktig rettskilde også gjeldende for underrettspraksis.¹¹ Underrettspraksis vil bli brukt i oppgaven for å undersøke straffelovens § 156 annet ledd sin nedre grense.

Juridisk teori er en rettskilde ved at personer med inngående kunnskap presenterer teori og forskning relevant for det aktuelle rettsspørsmålet. Det finnes mye litteratur om straffeloven og dens bestemmelser, men det er funnet begrenset med juridisk teori hva gjelder straffelovens § 156 annet ledd.

Søk etter rettskilder er foretatt via lovdata.

1.3 Fremstillingen videre

Problemstillingen knytter seg til anvendelse av straffeloven § 156 annet ledd. Oppgavens kapittel 2 redegjør for straffeloven § 156 annet ledd. Videre i kapittel 3 presenteres to rettsavgjørelser, som gjennomgående vil være grunnlag for redegjørelsene og diskusjonene i videre kapitler. Kapittel 4 behandler bestemmelsen og rettsavgjørelsene sitt forhold til Grunnloven § 100 og EMK art. 10. Kapittel 5 redegjør for forholdet til legalitetsprinsippet, jf. Grl. § 96 første ledd og EMK art. 7. Kapittel 6 diskuterer bestemmelsens forhold til

⁹ jf. Menneskerettsloven § 2.

¹⁰ Blandhol, m. fl., side 329.

¹¹ Blandhol, m. fl. side 329. Oppgaven drøfter avgjørelser fra underrettspraksis for å forsøke å finne vilkårets nedre grense, men merk at avgjørelsene fra underrettene ikke har prejudikatsvirkning.

straffelovens kapittel 19 og politiets tålegrense. Til sist er det avsluttende bemerkninger i kapittel 7.

Oppgaven vil i alle kapitler diskutere kapittelets tema opp mot de to dommene som presenteres i kapittel 3. Jeg håper at jeg ved anvendelse av virkelige saker lettere vil kunne kjenne igjen situasjonene som blir drøftet når jeg selv kommer i jobb.

2 Straffeloven § 156 annet ledd

Det følger av strl. § 156 annet ledd at den som ved "skjellsord eller annen utilbørlig atferd" "forulemper" en "offentlig tjensteperson" "under eller på grunn av utføringen av tjenesten", straffes med bot. Et sentralt hensyn bak bestemmelsen er å verne offentlig myndighet og tilliten til den.¹² Bestemmelsen oppstiller flere vilkår som må være oppfylt, og handlingen må føre til en forulemping av tjenstepersonens utførelse. Forulemping kan enten skje ved "skjellsord" eller "annen utilbørlig atferd". Vilrårene er alternative.

Ved overtredelse av strl. § 156 annet ledd kan en straffes med bot.¹³ Medvirkning er straffbart, jf. strl. § 15. Gjerningspersonen må handle med forsett etter strl. § 22, jf. 21. Forsøk straffes ikke.¹⁴

2.1 "Skjellsord"

2.1.1 Ordlyden

I det videre er spørsmålet hva som omfattes av vilkåret "skjellsord". En naturlig språklig forståelse av ordlyden "skjellsord" tilsier ord og uttrykk som er negative i den forstand at de er fornærmende eller hånende overfor den de fremsettes mot. I ordlyden ligger det også en viss avgrensning mot mer uskyldige ord og uttrykk, som – selv om de kan utgjøre negative betegnelser av mottakeren – ikke har en slik grad av alvorlighet i seg at de utgjør det som i dagligtalen betegnes som "skjellsord". Matningsdal uttaler at ordlyden kan forstås som "negative karakteristikk".¹⁵ Det ligger i dette at det vanskelig lar seg gjøre å oppstille klare grenser for hva som er "skjellsord" ut fra ordlyden. Hva som utgjør "skjellsord" vil derfor i

¹² Straffelovens kapittel 19: Vern av offentlig myndighet og tilliten til den hvor § 156 står.

¹³ Tidligere var straffen fengsel inntil 6 måneder, se Ot.prp.nr.22 (2008-2009) side 399: "Departementet foreslår å oppheve muligheten for å idømme fengsel inntil 6 måneder for denne typen overtredelser. Etter departementets syn er bot en tilstrekkelig sanksjon. Bestemmelsen om forulemping mv. er flyttet til et eget ledd i § 156".

¹⁴ Bestemmelsen etter gammel straffelov § 326 omfattet også forsøk, se Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) side 212 siste avsnitt.

¹⁵ Matningsdal (2017), *Straffeloven : Lovkommentar*, s. 120.

den enkelte sak bero på en konkret vurdering, som medfører at ordlyden må ses i sammenheng med andre relevante rettskilder.

Et interessant spørsmål er i hvor stor grad andre faktorer som den kontekst ytringen fremsettes i, tonefall og kroppsspråk kan trekkes inn i vurderingen av om ytringen er et "skjellsord" i lovens forstand. Ordlyden taler i utgangspunktet mot dette; hva som er et "skjellsord" knytter seg til det rent språklige, ikke til de omkringliggende omstendigheter. Samtidig er det vanskelig å komme utenom at den som i en vennskapelig, morsom eller ironisk situasjon omtales som en "tulling" neppe vil hevde seg utsatt for et skjellsord. Språklig sett vil ord som isolert sett ikke naturlig anses som skjellsord få en annen betydning dersom adjektiv som "jævlig", "forbannede" eller "forpulte" blir sagt i forkant.

Vilkåret om "skjellsord" må være "utilbørlig". Når det i tillegg til "skjellsord" er "annen utilbørlig atferd" som rammes, medfører dette at dersom man fremsetter "skjellsord" så må også dette kunne karakteriseres som "utilbørlig atferd".

2.1.2 Forarbeidene

I forbindelse med arbeidet med ny straffelov ble NOU 2002: 4 skrevet til Justis- og politidepartementet, og inneholder et revidert utkast til straffelovens alminnelige del.¹⁶ I utredningen fremgår ønsket om at § 326 videreføres. Utvalget er tydelig på at straffebestemmelsene i all hovedsak ivaretar vernet om offentlige interesser; "[s]elv om det for flere av bestemmelsene vil være enkeltmennesker som krenkes, for eksempel en politimann som blir overfalt, er det offentlige interesser som her ivaretas".¹⁷ Samfunnet er avhengig av å ha personer til å utøve offentlig myndighet, og det er et behov for å beskytte dem mot handlinger og ytringer som kan medføre at tjenestehandlinger unnlates eller påvirkes.

Både NOU 2002: 4 og Ot.prp. nr. 8 er imidlertid lite veiledende hva gjelder en mer utdypende forståelse av hvordan "skjellsord" i lovbestemmelsen skal tolkes. Paragrafens andre ledd må da ses i sammenheng med domsavgjørelser.

2.1.3 Rettspraksis

Høyesterett fant tiltalte skyldig i overtredelse av strl. § 156 annet ledd da han kalte tjenestepersonene "jævla dust, idiot og psykopat" i forbindelse med inkvirering og innsettelse

¹⁶ NOU 2002: 4, s. 288, omhandler vern av offentlig myndighet. Den offentlige utredningen ble ledet av Einar Høgetveit.

¹⁷ NOU 2002: 4, s. 288.

i arrest.¹⁸ I Rt. 1985 s. 173 foreligger det liten tvil for Høyesterett at ordet "rasshøl" er omfattet av den gamle straffelov § 326 første ledd nr. 2. Videreføringen av strl. 1902 § 326 medfører ikke noen realitetsendring hva gjelder "skjellsord", og det er derfor ingen holdepunkter for at strl. § 156 annet ledd skal tolkes på annen måte.¹⁹ Videre ble tiltalte i Rt. 1986 s. 234 dømt for å ha kalt to polititjenestepersoner "jævler" og "politifan". Høyesterett har ikke tatt stilling til tilfeller som ligger i nedre sjikt for hva som kan regnes som "skjellsord". Hvordan underrettspraksis har konkludert i saker om "skjellsord" redegjøres for i kapittel 5.2.

2.2 "Annen utilbørlig atferd"

Ordlyden "annen utilbørlig atferd" omfatter handlinger eller kroppslige bevegelser som er kritikkverdige, uvanlige, som ikke passer seg. Hva som er "annen utilbørlig atferd" beror på en konkret helhetsvurdering. Tilsvarende som for "skjellsord" er forarbeidene i liten grad veiledende for det nærmere innholdet i vilkåret "annen utilbørlig atferd".

Høyesterett konkluderte i Rt. 1965 s. 1323 med at "voldsom kjefting" var nok til overtredelse av den gang strl. § 326 nr. 2. Det er heller ikke her noen holdepunkter for at ny straffelov skal tolkes på annen måte.²⁰ Hva "voldsom kjefting" innebar er ikke spesifisert i avgjørelsen, og her kan det være en glidende grensedragning mellom "annen utilbørlig atferd" og "skjellsord", da skjellsord ikke vil være helt uvanlig under "voldsom kjefting". Det er imidlertid ikke avgjørende for anvendelse av bestemmelsen om handlingen omfattes av "skjellsord" eller "annen utilbørlig atferd" da vilkårene er alternative.

Fysiske handlinger som kan medføre en strafferettslig reaksjon etter vilkåret "annen utilbørlig atferd" er for eksempel spyting, jf. Rt. 1999 s. 240. Handlinger som antas å ligge i nedre sjikt, men som Høyesterett i Rt. 2003 s. 948 har uttalt er omfattet, er "geiping og grimaser". Trusler fremsatt mot offentlig tjenestemenn, men hvor det er tilstrekkelig grunn til å anta at vedkommende ikke har ment å gjennomføre sine trusler, kan være omfattet av strl. § 156 annet ledd, jf. Rt. 1966 s. 1519.

¹⁸ jf. HR-2019-1379-U. Sakens kjerne var at tiltalte hevdet seg skyldfri som følge av at han mente at politibetjentenes tjenestehandling ikke var lovlig, og at han derfor handlet i nødverge. Høyesterett fant det klart at anken ikke ville føre frem, og at "skjellsordene" var omfattet av bestemmelsen.

¹⁹ Se Nou 2002: 4, punkt 9.5.2, § 19-2 Forulemping og hindring av en offentlig tjenestemann [tilsvarer lovens § 156].

²⁰ Se kapittel 2.1 om "skjellsord".

2.3 "Forulemping"

Ved anvendelse av strl. § 156 annet ledd vil det være en vurdering om skjellsordene eller den utilbørlige atferden i den konkrete situasjon medfører en "forulemping" av tjenesteperson. I RG. 2000 s. 1234 viser lagmannsretten til regelens legislative begrunnelse da de i dommen skriver at "tjenestemannen ikke skal utsettes for slik atferd at hans vilje til å utføre tjenestehandlingen nedsettes". Bestemmelsen gir følgende et vern som beskytter tjenestepersoner mot skjellsord og annen utilbørlig atferd som påvirker tjenestepersonenes vilje til å utføre den tjenestehandlingen de har intensjoner om å gjennomføre eller holder på med. Rettspraksis viser imidlertid at terskelen for påvirkning er lav, og at det ikke er avgjørende om tjenestepersonen føler seg forulempet, da det vurderes ut fra en objektiv standard.²¹

I "tullinger-dommen" forklarer polititjenestepersonene at de ble "satt ut" av skjellsordene som ble fremsatt, og det ble ansett tilstrekkelig av tingretten.²²

2.4 "Offentlig tjenesteperson"

Straffebudet krever at forulempingen retter seg mot en offentlig tjenesteperson. Med offentlig tjenesteperson gjelder tilsvarende som ved legaldefinisjonen i strl. § 155 (3) om vold, trusler, skadeverk eller annen rettsstridig atferd mot offentlig tjenesteperson; "enhver som utøver offentlig myndighet på vegne av stat eller kommune".²³ Politiet utøver myndighet på vegne av staten, og det er utvilsomt at politi omfattes av bestemmelsen.

2.5 "Under eller på grunn av tjenesten"

For at straff kan ilegges etter bestemmelsen, må forulempingen av den offentlige tjenestepersonen skje "under eller på grunn av utføringen av tjenesten". En naturlig forståelse av ordlyden tilsier at det skjer som følge av polititjenestepersonenes arbeid. Eksempelvis vil skjellsord som fremsettes under en pågripelse eller på grunn av en tidligere pågripelse være omfattet.²⁴

²¹ Fredriksen (2017) s. 48. Se også HR-2003-537-A.

²² Thaug-2020-35668. Jeg kommer nærmere tilbake til dommen i kapittel 3.1.

²³ Ot.prp. nr. 8 (2007-2008) s. 330, avsnitt "Til § 156".

²⁴ Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) s. 399: "Med denne endringen vil § 156, dersom vilkårene for straff for øvrig er oppfylt, kunne beskytte ansatte i barnevernet, dommere og andre offentlige tjenestemenn som på grunn av sin yrkesutøvelse blir grovt krenket for eksempel på internett".

3 Presentasjon av rettsavgjørelsene

3.1 "Tullinger-dommen"

Onsdag 3. april 2019 utøvde to politibetjenter ekstra sikkerhetstiltak i sikkerhetskontroll i forbindelse med en rettssak med tilknytning til en 1%-klubb. Det fremgikk av operasjonsordren for vakthold at alle som skulle inn i rettsal 22 skulle sjekkes, herunder skulle alle vesker sjekkes for farlige gjenstander eller våpen. Tiltalte var advokat i rettssaken og nektet å la politibetjentene visitere og sjekke vesken hennes. Hun mente at vesken inneholdt papirer som politiet ikke hadde lov til å se, og hun protesterte høylytt mot politibetjentene. I tillegg snudde hun seg mot aktor i saken – som stod bak henne i køen - og ba han om å "snakke til disse tullingene". Uttalelsen ble gitt med høy stemme.

Polititjenestemennene beskrev at de ble "satt ut" av hendelsen. Advokaten ble tiltalt og dømt for overtredelse av straffeloven § 156 annet ledd på grunnlag av at hun forulempet polititjenestepersoner.²⁵

3.2 "Kamelen-dommen"

Hendelsen fant sted under en konsert i Kristiansand i 2018. Tiltalte, heretter omtalt som Kamelen, ropte "fuck politi" i mikrofonen da han ble båret ned fra scenen og ut i lokalet (crowd surfing) mot baren. Det var politi på stedet grunnet en ordensforstyrrelse. Politiet var ikledd gule vester og hevdet de hadde øyekontakt med Kamelen da han ropte "fuck politi". Uttalelsen medførte det politibetjentene beskriver som aggressiv stemning, og betjentene tok Kamelen ut av lokalet.

Kamelen ble tiltalt for overtredelse av straffeloven § 156 annet ledd på grunnlag av at han forulempet politibetjentene ved skjellsord.²⁶ Tingretten fant Kamelen skyldig og la til grunn at han ikke var vernet av kunstnerisk frihet da uttalelsen ikke ble gitt fra scenen.

Avgjørelsen ble anket og Agder lagmannsrett frifant Kamelen på grunnlag av manglende subjektiv skyld. Det ble lagt avgjørende vekt på at det forelå rimelig tvil om Kamelen visste om politiets tilstedeværelse og at slike tilrop mot politiet ikke er uvanlig på Kamelens konserter.²⁷

²⁵ Thaug-2020-35668.

²⁶ Tiltalen gjaldt også hindring av tjenestepersonene ved fysisk motstand, jf. strl. § 156 første ledd, samt overtredelse av legemiddeloven § 31 annet ledd, jf. § 24 første ledd.

²⁷ Tkisa-2020-87534.

4 Forholdet til Grunnloven § 100 og EMK art. 10

4.1 Innledning

Grunnloven (Grl.) § 100 og EMK. art 10 regulerer ytringsfrihet. Menneskerettsloven styrker menneskerettighetens stilling i norsk rett ved å inkorporere EMK art. 10 som norsk lov.²⁸

EMK art. 10 nr. 1 oppstiller som utgangspunkt at "[e]nhver har rett til ytringsfrihet", og presiserer i andre punktum at ytringsfriheten innebærer en rett til både å "ha meninger og til å motta og meddele opplysninger og ideer uten inngrep av offentlig myndighet." Grunnloven § 100 fastslår i første ledd at "[y]tringsfrihet bør finne sted". Det er ikke tvilsomt at "bør" her må forstås som "skal".²⁹ EMDs dom 7. desember 1976 *Handyside mot Storbritannia* (Handyside-dommen) avsnitt 49, fastslår at ytringsfriheten gjelder ytringer som "offend, shock or disturb the State or any sector of the population".

Utgangspunktet er at ytringer som fremsettes mot polititjenestepersoner, også polititjenestepersoner i tjeneste, er vernet både av EMK art. 10 nr. 1 og Grl. § 100.

4.2 Inngrep i ytringsfriheten

Ytringsfriheten er imidlertid ikke absolutt, og det kan gjøres inngrep dersom tre vilkår er oppfylt, herunder lovskrav, formålsskrav og forholdsmessighetskrav. Inngrep må ha hjemmel i lov, det må forfølge et legitimt formål og være forholdsmessig. Vilkårene fremgår uttrykkelig i EMK artikkel 10 annet ledd.³⁰ For ytringer som kan anses som skjellsord vil hensynet til å forebygge uorden være et sentralt formål.³¹

I det videre vil domsavgjørelsene vurderes i lys av ytringsfriheten. Et interessant spørsmål er om ytringsfriheten har fått for liten plass i tolkningen av strl. § 156, gitt ytringsfrihetens grunnleggende karakter.

²⁸ Menneskerettsloven) §§ 2 og 3.

²⁹ NOU 1999: 27 s. 243.

³⁰ Grunnloven § 100 åpner for inngrep i ytringsfriheten, selv om det ikke er like klart definert. Grl. § 100 tredje ledd er klar på at frimodige ytringer er vernet, men at inngrep kan gjøres der "særlig tungtveiende hensyn gjør det forsvarlig holdt opp mot ytringsfrihetens begrunnelse. I NOU 1999: 27 side 142-142 påpekes det at Grunnloven i likhet med EMK art. 10 oppstiller forholdet mellom fellesinteresser og den enkeltes ytringsfrihet. En fellesinteresse både EMK art. 10 og NOU 1999: 27 oppstiller er "offentlig ro og orden".

³¹ Se EMDs dom 21. januar 1999 *Janowski mot Polen*, avsnitt 26.

4.3 Domsavgjørelsene sett i lys av ytringsfriheten

Både Kamelen og advokaten fremsatte ytringer mot polititjenestepersoner som ble funnet straffbare etter straffeloven § 156 annet ledd. Utgangspunktet er at "enhver" har ytringsfrihet, jf. EMK art. 10. Det er ikke tvilsomt at advokaten og Kamelen omfattes av "enhver".

I EMDs dom 21. januar 1999 *Janowski mot Polen* (Janowski-dommen), hadde klageren fremsatt fornærmelser overfor to offentlige tjenestepersoner ved å kalle dem på polsk det EMD oversatte til "oafs" og "dumb", noe som kan oversettes til "idioter".³² EMD kom til at domfellelse for forholdet utgjorde et inngrep i ytringsfriheten etter EMK art. 10, slik at ytringsfriheten etter denne bestemmelsen som utgangspunkt verner språklige og fornærmende ytringer fremsatt overfor polititjenestepersoner i tjeneste.³³

Ytringene Kamelen og advokaten fremsatte er i språklig nærhet til "idiot" og "dum" og vil etter dette i utgangspunktet være vernet. Spørsmålet da er imidlertid om staten var berettiget til å gjøre inngrep i ytringsfriheten fremsatt overfor polititjenestepersonene i domsavgjørelsene.

4.4 Forskrevet ved lov

Inngrep krever som nevnt hjemmel i lov. Straffeloven § 156 annet ledd er formell lov. Innholdet i strl. § 156 annet ledd ligner loven som ble anvendt i Janowski-dommen, som også er ment til å verne forstyrrelse av offentlige tjenestepersoner. Men hvorvidt lovskravet er oppfylt i tullinger-dommen og Kamelen-dommen må avgjøres konkret for disse. Dette spørsmålet er behandlet nedenfor i kapittel 5.

4.5 Formålskrav

Videre må inngrepet i ytringsfriheten ivareta et legitimt formål, hvor en uttømmende liste følger av EMK art. 10 nr. 2. Det følger av bestemmelsen at inngrep i ytringsfriheten kan skje når det vil "forebygge uorden eller kriminalitet". I Janowski-dommen anså EMD at formålskravet var oppfylt da domfellelsen av tiltalte bygget på det legitime formålet å forhindre uorden.

Det samme gjør seg gjeldende i tullinger-dommen og Kamelen-dommen da det ble foretatt inngrep i deres ytringsfrihet for å forhindre uorden. Uttalelsene var egnet til å skape uro og redusere tjenestepersonenes tillit og vilje til å utføre tjenesten. Inngrepet forfulgte således formålet om å forebygge uorden og kriminalitet, og formålskravet må anses oppfylt.

³² Janowski mot Polen avsnitt 14.

³³ Janowski-dommen, avsnitt 22.

4.6 Forholdsmessig

Etter EMK artikkel 10 må inngrep være "nødvendig i et demokratisk samfunn". Ordlyden oppstiller krav om forholdsmessighet mellom mål og middel. Forholdsmessighetskravet er ikke oppfylt dersom inngrepets formål kan oppnås på mindre inngripende måte. Hvorvidt inngrepet er forholdsmessig, beror på en konkret helhetsvurdering.

I Janowski-dommen fant EMD at domfellelse for å fremsette de nevnte formuleringer mot offentlige tjenestemenn var nødvendig i et demokratisk samfunn, altså forholdsmessig.³⁴ Avgjørelsen kan tyde på at terskelen er høy for at en domfellelse for ytringer fremsatt mot polititjenestepersoner utgjør en krenkelse av ytringsfriheten etter EMK artikkel 10. EMD knesetter offentlige tjenestepersoner sitt behov for å kunne gjennomføre sine oppgaver uforstyrret;

"what is more, civil servants must enjoy public confidence in conditions free of undue perturbation if they are to be successful in performing their tasks and it may therefore prove necessary to protect them from offensive and abusive verbal attacks when on duty".³⁵

Det er klart at norske polititjenestepersoner har et tilsvarende behov for å utføre sine arbeidsoppgaver uforstyrret. Videre kan det hevdes at det dommen tar til orde for er at offentlige tjenestemenn må ha vern mot ytringer som ikke kan ses som en del av den offentlige debatt.³⁶

4.6.1 Tullinger-dommen

Det å kalle politiet "tullinger" i affekt vil ikke naturlig være en del av den offentlig debatt. Politiets maktanvendelse kan helt klart være et tema i en offentlig debatt, men dette virket ikke å være advokatens mål med ytringen. Det virket som om advokaten var mest opptatt av å tydeliggjøre at hun var uenig med polititjenestepersonenes handling, og valgte å bruke kjeft og "skjellsord". Selv om det ikke foreligger krenkelse av ytringsfriheten, kan det hevdes at ytringsfriheten burde fått større plass i dette tilfellet. Uttalelsen "tulling" kan utgjøre en personlig fornærmelse av tjenestepersonene som de har et behov for å være vernet for, men det er også et innslag av myndighetskritikk. Det kan tale for at straffeloven § 156 annet ledd bør anvendes med forsiktig i et tilfelle som dette. Etter min mening aktualiserer det et interessant spørsmål, nemlig om polititjenestepersoner har behov for vern mot den minste

³⁴ Janowski-dommen, avsnitt 31-34.

³⁵ Janowski-dommen, § 33 annet ledd.

³⁶ Aall Jørgen, s. 301.

fornærmelse i opphetede situasjoner. Det er ikke rom for å gå nærmere inn på dette spørsmålet i denne oppgaven.

4.6.2 Kamelen-dommen

Når det gjelder Kamelens ytringer under konserten, vil "fuck politi" sammenlignes med "fuck the police", som er et internasjonalt slagord i forbindelse med politikritikk. Det kan egne seg godt som myndighetskritikk i forbindelse med en konsert, også i Norge. Forarbeidene til ny Grunnlov § 100 fastslår en nødvendighet av å tillate "uønskede" ytringer, da disse kan ha "en nødvendig funksjon i samfunnet".³⁷ Selv om "fuck politi" for politiet vil kunne oppleves som "uønskede" ytringer, er det likevel viktig å tillate dem i samfunnet. EMD presiserer politiets nødvendige behov for "arbeidsro", men Kamelens ytringer, som ble fremsatt under en konsert, hindrer ikke nødvendigvis politiets mulighet til å utføre sine arbeidsoppgaver. Etter min mening kan det derfor hevdes at terskelen som politiet anvender overfor Kamelen er noe lav.

Kamelen har forklart at han har til vane med å si "fuck politi" under sine konserter. Han har også sangtekster hvor "fuck snuten" er nevnt ved flere anledninger.³⁸ Det vil kunne oppstå et vanskelig skille for artister dersom måten slike ytringer fremføres på vil være at stor betydning for at en slik ytring skal være vernet av ytringsfriheten. Tingretten argumenterte med at Kamelen ikke sto på scenen, men var ute i lokalet (crowd surf) og på veg mot baren, hvor forsvaret til Kamelen mente dette burde anses som en del av konserten. Jeg deler Kamelens forsvar sitt syn på dette punkt. Er det slik at Kamelen ikke kan fremføre sanger med et slikt innhold under crowd surfe? Verken tingretten eller lagmannsretten har i denne saken gått dypere inn i konflikten mellom ytringsfriheten (da spesielt den kunstneriske ytringsfriheten) og politiets vern. Det er synd at saken ikke ble behandlet av Høyesterett. I dag er det fortsatt usikkerhet hvor grensen for ytringsfrihet under konserter går.

5 Forholdet til Legalitetsprinsippet, jf. Grl. § 96 første ledd og EMK art. 7

5.1 Innledning

Grunnloven § 96 første ledd fastslår at "[i]ngen kan dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom".³⁹ EMK artikkel 7 knesetter nødvendigheten av et hjemmelsgrunnlag da "[i]ngen skal bli funnet skyldig i en straffbar handling på grunn av noen gjerning eller unnlatelse som

³⁷ NOU 1999: 27 s. 34.

³⁸ Første vers i sangen "Si ingenting" av Kamelen.

³⁹ Grunnloven § 96 første ledd.

ikke utgjorde en straffbar handling etter nasjonal rett".⁴⁰ Det samme følger av straffeloven § 14, som sier at "[s]trafferettslige reaksjoner (...) kan ilegges med hjemmel i lov".

Legalitetsprinsippet er ufravikelig når statens myndighet vurderer mulighet til å dømme ved illeggelse av straff.

Legalitetsprinsippet bygger på flere sentrale prinsipper i en demokratisk rettsstat, særlig hensynet til forutberegnelighet og rettssikkerhet. Det innebærer at borgerne med rimelig sikkerhet skal kunne forutse hvilke inngrep staten kan utsette dem for.⁴¹ Gjennomføringen av Grl. § 96 første ledd og EMK art. 7 betyr i denne sammenheng at straffeloven § 156 (2) anvendes på en måte som ivaretar legalitetsprinsippet

Straffeloven § 156 annet ledd er formell lov. Likevel er det slik at lovskravet ikke er oppfylt dersom anvendelsen ikke ivaretar klarhetskravet etter EMK art. 7. Spørsmålet blir videre om rettsregelen er tolket på en måte som ivaretar klarhetskravet, herunder om det var forutberegnelig å bli straffet for uttalelsene "tullinger" og "fuck politi".

5.2 Klarhetskrav

EMD har ved flere anledninger behandlet klarhetskravet. I EMDs dom 11. November 1996 *Cantoni mot Frankrike* (Cantoni-dommen), hevdet klageren at den lovmessige definisjonen av "legemiddel" ikke var tilstrekkelig presis og klar nok til å oppfylle vilkårene i EMK artikkel 7. Ordet legemiddel er i likhet med skjellsord et generelt begrep. EMDs dom 22. November 1995 *S.W. mot Storbritannia* (S.W.-dommen) at:

"it follows that an offence must be clearly defined in the law. (...) this requirement is satisfied where the individual can know from the wording of the relevant provision and, if need be, with the assistance of the courts' interpretation of it, what acts and omissions will make him criminally liable".⁴²

⁴⁰ EMK artikkel 7 først punkt.

⁴¹ Tobiassen, Tomas Midttun, *Når myndighetene griper inn; en studie av legalitetsprinsippet i Høyesteretts praksis*, s. 11.

⁴² S.W.-dommen, avsnitt 35. Se også HR-2020-955-A, hvor de skriver at bestemmelsen må "være så klar at det i de fleste tilfeller ikke vil være tvil om en handling rammes av regelen (...)".

Etter dette må strl. § 156 annet ledd være definert på en slik måte at advokaten i tullingerdommen og Kamelen ved å hjelp av bestemmelsens ordlyd og domsavgjørelser kunne forutse hvorvidt uttalelsen bryter bestemmelsens grense og dermed risikerer straff.⁴³

Som nevnt i kapittel 2 er det ikke klart ut ifra ordlyden "skjellsord" hvor den nedre grense skal trekkes. Det finnes ingen uttømmende liste over hva som utgjør "skjellsord" og ordlyden er vag. Forarbeidene er også lite detaljerte hva gjelder en utdypende forståelse av hvordan bestemmelsen skal forstås. Spørsmålet blir da om rettspraksis i stor nok grad sørger for klarhet i lovbestemmelsen på en måte som oppfyller hva EMD uttaler i S.W-dommen. Høyesterett har lagt til grunn i flere avgjørelser at uttrykk som "jævla dust, idiot og psykopat", "rasshøl", "jævler" og "politifan" dekkes av vilkåret "skjellsord". Det vil videre vises til underrettspraksis som har behandlet bestemmelsen.⁴⁴

Et bestemmende mindretall kom til i Agder lagmannsrett at uttrykket "hæstkuk" ikke oversteg strl. § 156 annet ledd sin nedre grense i "i den situasjonen som forelå".

Lagmannsrettens tapende flertall fant tiltalte skyldig i overtredelse av strl. § 326 nr. 2, og uttalte at uttrykket "hæstkuk" er et "krenkende skjellsord som en offentlig tjenestemann har krav på beskyttelse mot å bli utsatt for".⁴⁵

Sandefjord tingrett var ikke i tvil om at "fitter" og "idioter" er omfattet av strl. § 156 annet ledd.⁴⁶ I "tullinger-dommen" mente tingretten selv at begrepet "tulling" er i nedre sjikt for hva bestemmelsen kan omfatte, men sammenligner begrepet med ord som "idiot" eller "tufs", som begge har vært blitt ansett som skjellsord i rettspraksis.

I LG-1999-1452 ble en mann i Bergen dømt for å ha uttalt "du er en drittsekk og en møkkamann" til en polititjenesteperson. Lagmannsretten skriver i domsavgjørelsen at skjellsordene ligger i det nedre området for adferd som rammes.

Rettsavgjørelsene illustrerer at uttrykk som "hæstkuk", "drittsett og en møkkamann", ligger i nedre sjikt for atferd som rammes av strl. § 156 annet ledd. Rent språklig kan "tullinger"

⁴³ Høyesterett skriver i HR-2020-2019-A avsnitt 14-22 ved å vise til HR-2020-955-A *Settefisk* at bestemmelser som skal danne grunnlag for straffeansvar, må "være så klar at det i de fleste tilfeller ikke vil være tvil om en handling rammes av regelen (...)".

⁴⁴ Se kapittel 1.2 om underrettspraksis sin betydning for tolkning av en lovbestemmelse.

⁴⁵ LA-2008-7990.

⁴⁶ TSAFO-2008-38869, merk at Skjellsordene ble sagt under en pågripelse hvor siktede var aggressiv mot betjentene ved å skalle hodet mot plexiglasset. Siktetes klare intensjoner ble lagt vekt på av retten, som med skjellsord og annen utilbørlig atferd ønsket å påvirke og ødelegge for politiet.

anses for å være et mindre negativt ladet ord, og dermed befinner seg enda nærmere bestemmelsens nedre sjikt.

I *Cantoni-dommen* (1991) skriver EMD om tolkning av lover at "(...) the criminal law must not be extensively construed to an accused's detriment, for instance by analogy"⁴⁷. I dette ligger det at lovbestemmelser ikke skal tolkes utvidende til ulempe for tiltalte. Auglend og Mæland skriver at ord som "tosk", "gjøk" eller "tulling" rammes av strl. § 156 annet ledd, "selv om man måtte mene at det ikke ligger noe kvalifisert negativt ved uttrykkene".⁴⁸ Videre viser de til et eksempel fra Harstad i 1974 hvor tiltalte ble frikjent for å ha kalt en polititjenesteperson "tulling", da "uttrykket i den lokale terminologi var "forholdsvist innholdsløst og i hvert fall uten synderlig forulempende brodd"⁴⁹.

Etter dette er det grunn til å hevde advokaten ved hjelp av ordlyden "tullinger" og rettsavgjørelser vil ha gode forutsetninger til å vite at å kalle polititjenestepersoner med høylytt stemme for "tullinger" under deres tjenesteutførelse, og i tillegg kjefte på dem vil kunne medføre straffereaksjoner, og at tolkningen og anvendelsen av straffebestemmelsen i dette konkrete tilfellet oppfyller klarhetskravet og forutberegneligheten som EMD og Grl. § 96 oppstiller. Dersom advokaten hadde latt være å kjefte, og kun sagt "tullinger", vil det være større tvil om straffebestemmelsen i et slikt tilfelle oppfyller klarhetskravet og forutberegneligheten.

Tingretten trekker frem i "tullinger-dommen" at en offentlig oppnevnt forsvarer i lys av sin stilling vil ha en større påvirkningskraft på polititjenestepersonene, ved å påpeke at det ikke var en beruset mann som sa "tullinger" til politiet på byen. Et interessant spørsmål er om hennes stilling er av særlig relevans sett i lys av Grl. § 98, hvor "alle er like for loven", samt straffeloven § 20 fjerde ledd, hvor det fastsettes at selvforskyldt rus ikke fritar for straff. Dersom en slik argumentasjon får være relevant, vil det kunne stilles spørsmål om hvor full en person må være før det å kalle politiet "tullinger" ikke lenger er straffbart. Jeg mener at en slik argumentasjon ikke holder, og det er synd at lagmannsretten ikke godtok anken. Det er klart for meg at dommen ligger i bestemmelsens nedre sjikt, og hvorvidt lagmannsretten også ville lagt like stor vekt på hvem som sa det hadde vært interessant å lese om.

⁴⁷Cantoni-dommen, § 29.

⁴⁸ Auglend, Ragnar L og Henry John Mæland (2016), *Politirett*, s. 1332.

⁴⁹ Auglend og Mæland, s. 1332.

Når det derimot gjelder Kamelen-dommen, er det klart at klarhetskravet er tilfredsstilt. Det er en klar språklig nærhet mellom "politifan" og "fuck politi" som vel best oversettes til "faen ta politiet".

6 Forholdet til straffelovens kapittel 19 og politiets tålegrense

Straffeloven § 156 annet ledd står i straffelovens kapittel 19 som skal "verne offentlig myndighet og tilliten til den". En kontekstuell tolkning tilsier at straffeloven § 156 annet ledd må anvendes på en måte som bidrar til å verne offentlig myndighet og tilliten til den.

6.1 Vern av offentlig myndighet og tilliten til den

EMD er klar på at politiet skal ha et særlig vern for å kunne utføre tjenestehandlinger uten vold eller andre type utilbørlige forstyrrelser, og overtredelser av strl. § 156 annet ledd bryter naturligvis med et slikt vern.⁵⁰ Et samfunn uten særlig vern for polititjenestepersoner kunne medført at politiet i mindre grad kunne utføre tjenestehandlinger, som igjen vil kunne resultere i mindre tillit i befolkningen. Det er for de fleste kjent at politiet gjennom straffeloven er vernet for både vold og forulemping. Trusselen om straffeforfølgelse og potensiell straff bidrar til at politiet kan gjøre inngripende tiltak uten unødvendig mostand i de fleste tilfeller, selv i situasjoner preget av sinne og aggresjon. Som skrevet i kapittel 1, er det klart av NOU 2002: 4 at bestemmelsen er et "allmennpreventivt signal om at samfunnet beskytter sine ansatte i utsatte jobber". Samtidig viser statistikken at 1782 personer fikk bøter i 2021 for myndighetskrekkelse, hvor forulemping av politiet er en del av statistikken.⁵¹

I det videre er det spørsmål om hva politiet ønsker, og hva de faktisk oppnår ved å anmelde personer for overtredelse av straffeloven § 156 annet ledd. For selv om en person oppfyller vilkårene i strl. § 156 annet ledd, foreligger det i Norge et opportunitetsforankret håndhevingsprinsipp, som åpner for at straffeforfølgning kan unnlates dersom det fremstår som den mest hensiktsmessige løsning.⁵² Lagmannsretten bemerket politiets adgang til å unnlate å anmelde lignende forhold, og at en "slik praksis har gode grunner for seg".⁵³ Det ville vært selvmotsigende og destruktivt dersom politiet i enhver situasjon valgte å straffeforfølge enhver overtredelse av strl. § 156 annet ledd, dersom konsekvensen var at tilliten i befolkningen sank.

⁵⁰ Se pkt. 4.6 Forholdsmessig.

⁵¹ Se kapittel 1.

⁵² Auglend og Mæland, 2016, s. 607.

⁵³ RG-2000-1234.

6.1.1 Kamelen-dommen

Polititjenestepersonene påsto i Kamelen-dommen at stemningen på konserten endret seg da "fuck politi" begynte å runge i konsertlokalet. Politibetjentene beskriver at de på bakgrunn av den aggressive stemningen valgte å føre Kamelen med seg ut av lokalet. Politiet mente i denne situasjonen at strl. § 156 annet ledd var overtrådt, og at det forelå en mulighet til å straffeforfølge. Som det er redegjort for i kapittel 4.6, foreligger det en stor usikkerhet hvor grensen for ytringsfrihet går i tilfeller som i Kamelen-dommen. Ved å anmelde forholdet viser politiet tydelig at vernet om offentlig tjenestepersoner, ifølge dem selv, er viktigere enn Kamelens ytringsfrihet i dette tilfellet. Politiet har blitt kritisert fra flere hold knyttet til Kamelen-dommen. Enkelte trekker paralleller mellom politiets tilstedeværelse og beskyttelse av blant annet SIAN, hvor de valgte å ikke bryte inn i demonstrasjonen, til denne saken hvor de tillater relativt lite.⁵⁴ Politiet blir oppfattet som hårsåre og tilliten ser ikke ut til å bli større som følge av denne anmeldelsen. Selv om det drar i retning av at politiet ikke burde anmeldt forholdet, vil sakens kjerne fortsatt ligge i om det i det hele tatt er straffbart. Hvilke vurderinger politibetjentene på stedet gjorde seg er ukjent.

6.1.2 Tullinger-dommen

I tullinger-dommen er polititjenestepersonene satt til en oppgave som skal sikre at en rettsak kan gjennomføres uten risiko for at våpen eller andre farlige gjenstander bringes inn i rettssalen. Operasjonsordren var klar på at alle som skulle inn i salen skulle sjekkes, inkludert tiltalte. Polititjenestepersonene opplevde at tiltalte kjeftet på dem, og mente at deres tjenestehandlinger ikke var lovlig ettersom hun hadde taushetsbelagte dokumenter i vesken. Da hun snudde seg til aktor i saken, sa hun med høylytt stemme om aktor kunne prate "til disse tullingene", og polititjenestepersonene opplevde å bli "satt ut". Det tolkes dit hen at polititjenestepersonene følte på et press om å la være å utføre tjenestehandlingen de var satt til å gjøre. Ved å anmelde forholdet, vil politiet synliggjøre for både tiltalte og samfunnet at bruk av kjeft og skjellsord ikke er lovlig og vil kunne straffes. Spørsmålet videre er om en anmeldelse vil verne tilliten til offentlig myndighet.

Polititjenestepersonene pratet med tiltalte på et konferanserom i en pause. Bakgrunnen var at polititjenestepersonene ønsket å høre nærmere om hva problemet var. Tiltalte sto på sitt, og mente fortsatt at polititjenestepersonene sin handling var helt uakseptabel, og valgte å ikke svare på spørsmål som gjaldt skjellsordet som ble fremsatt. Det virker for meg som om polititjenestepersonene søkte å løse problemet ved hjelp av kommunikasjon, og at de før

⁵⁴ Johansen, Elias Bakken (2020), *Knallhardt ut mot Kamelen-dom: -Hva er ytringsfriheten verdt?*, Vårt Land.

denne praten var åpen for å ikke anmelde henne for overtredelse av bestemmelsen. At tiltalte ikke ønsket å innrømme skyld, vil kunne tilsi at en anmeldelse vil være nødvendig for å få tiltalte til å forstå at hun har krysset en grense. Samtidig vil det ofte være slik at motparter til politiet ikke ønsker å innrømme egen skyld. Dette kan ikke alene være grunn til å anmelde.

Politiet er nok selv klar over at skjellsordene og oppførselen til advokaten ligger i bestemmelsens nedre grense. Videre er det da naturlig å tenke at de ved en anmeldelse vil få svar på om en slik situasjon er omfattet av bestemmelsen eller ikke. Når de i tillegg kanskje tenkte at tiltalte hadde godt av å forstå at en slik oppførsel ikke er greit, har jeg forståelse for politibetjentenes valg. En anmeldelse ville vært av stor nytte dersom saken ble behandlet av Høyesterett, slik at nedre grense for strl. § 156 annet ledd klarere kunne blitt definert. En avgjørelse fra underrettene har ikke prejudikatsvirkning, og neste gang en lignende sak komme i retten vil de kunne ende med motsatt konklusjon.⁵⁵

6.2 Politiets tålegrense

Statistikken for 2021 viser at 80 % av den norske befolkningen har ganske eller svært stor tillit til politiet.⁵⁶ Et effektivt og velfungerende politi er avhengig av at denne statistikken forblir høy. I ettermøte av tullinger- og kamelen-dommen har det vært flere artikler som peker på at vernet overfor politiet er strukket for langt, og at politiet virker å være "hårsåre" i møte med kritikk mot dem selv.⁵⁷ Politiets tålegrense og muligheten til å unnlate å straffeforfølge bygger på skjønnsmessige vurderinger som hver enkelt politibetjent alene, eller sammen i makkerpar, tar basert på en subjektiv opplevelse. Det finnes ikke, så vidt meg bekjent, føringer i politiet på hvor mye en bør "tåle" av skjellsord og annen utilbørlig atferd i tjeneste. Det ville være fordelaktig om polititjenestepersoner i møte med like situasjoner handlet likt. Slik vil det aldri være, men dersom forskjellene blir for store så vil dette også kunne svekke politiets tillit i samfunnet.

For å eksemplifisere det vil det være uheldig dersom en person lørdag kveld kaller politiet for "jækla tulling" og politibetjenten velger å unnlate å anmelde fordi de tenker at det er innenfor politiets tålegrense, og den samme personen neste lørdag sier det samme til en annen politibetjent og blir anmeldt. Det vil kunne skape forvirring for publikum dersom forskjellene i politiet blir altfor store.

⁵⁵ Se kapittel 1.2 om Høyesterettspraksis.

⁵⁶ Politiet (2021)80 prosent av innbyggerne nasjonalt har ganske eller svært stor tillit til politiet i 2021.

⁵⁷ Holter (2020).

7 Avsluttende bemerkninger

I denne oppgaven har jeg drøftet hvorvidt anvendelsen av strl. § 156 annet ledd har blitt tolket for vidt sett i lys av menneskerettighetene, legalitetsprinsippet, lovbestemmelsens formål og politiets tålegrense. Det er ikke et klart svar på spørsmålet, hver situasjon må vurderes konkret i hvert tilfelle.

Først må vilkårene i bestemmelsen må være oppfylt, hvor særlig vilkårene om "skjellsord" og "annen utilbørlig atferd" beror på en konkret vurdering hvor ordlyden må ses i sammenheng med andre relevante rettskilder. Ytringsfriheten verner i utgangspunkt ytringer fremsatt overfor polititjenestepersoner etter Grl. § 100 og EMK art. 7, men inngrep kan gjøres dersom tre vilkår er oppfylt, herunder lovskrav, formålsskrav og forholdsmessighetskrav. Videre må det foreligge en vurdering om hvorvidt klarhetskravet i legalitetsprinsippet er oppfylt, jf. Grl. § 96 og EMK art. 7. Dersom situasjonen ikke strider mot det som er nevnt, bør det til slutt vurderes om en anmeldelse av forholdet fremstår som den mest hensiktsmessige løsningen.

En utfordring med dagens rettsstilstand er at bestemmelsen innebærer skjønnsmessige vurderinger uten klare vilkår eller kriterier. Ordlyden er vag, forarbeidene gir lite veiledning hva gjelder innholdet i vilkåret, og det er lite rettspraksis og teori på området som gjør at bestemmelsens nedre sjikt kan virke uoversiktlig og vanskelig å forutberegne. Hvorvidt "tullinger" er skjellsord vil også etter dette være åpen for debatt.

Forholdet til ytringsfriheten gjør at vernet om offentlig myndighet og tilliten til den kan komme i konflikt med vernet om ytringsfriheten. Spesielt utfordrende er det i sammenhenger hvor ytringsfriheten er særlig vernet, som i "Kamelen-dommen".

Til slutt er det en utfordring hva gjelder en ulik tålegrense innad i politiet. Denne kan i ytterste konsekvens bryte med Grl. § 98, og påvirke samfunnets tillit til politiet. En personlig bemerkning er at politiets tålegrense burde være klarere formidlet innad i politiet enn det jeg har opplevd at det er.

Det er uheldig at lagmannsretten ikke godtok anken i tullinger-dommen, og at Kamelen-dommen ikke ble behandlet av Høyesterett. Håpet for fremtiden er at rettspraksis, fortrinnsvis høyesterettspraksis, vil gi klarere retningslinjer for vurderingen av hva som omfattes av "skjellsord" i straffeloven § 156 annet ledd.

8 Referanser og litteratur

8.1 Lover

1814	Kongeriket Norges Grunnlov 17. mai 1814
1999	Lov 21. mai 1999 nr. 39 om lov om lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)
2005	Lov 20. mai 2005 nr. 28 om lov om straff (straffeloven)

8.2 Forarbeider

NOU 1999: 27	«Ytringsfrihed bør finde Sted». Forslag til ny Grunnlov § 100
NOU 2002: 4	NOU 2002:4 Ny straffelov Straffelovkomisjonens delutredning VII
Ot.prp. nr. 8 (2007-2008)	Ot.prp.nr.8 (2007–2008) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpene og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet.
Ot.prp. Nr. 22 (2008-2009)	Ot.prp.nr.22 (2008–2009) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning.

8.3 Norske dommer, kjennelser og avgjørelse

Avgjørelser fra Høyesterett

Rt. 1965 s. 1323

Rt. 1966 s. 1519

Rt. 1985 s. 173

Rt. 1986 s. 234

Rt. 1999 s. 240

Rg. 2000 s. 1234

Rt. 2003 s. 948

Hr. 2019 s. 1379-U

Hr. 2020 s. 955-A

Avgjørelser fra underrettspraksis

La-2008-79904 (Agder lagmannsrett)

TSAFO-2008-38869 (Sandefjord tingrett)

THAUG-2020-35668 (Haugaland tingrett)

TKISA-2020-87534 (Kristiansand tingrett)

8.4 Internasjonale konvensjoner og traktater

1950

Europarådets konvensjon 4. november 1950 om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter (EMK)

8.5 Avgjørelser og uttalelser fra internasjonale organer

Handyside mot Storbritannia (1976)

7. desember 1976, No. 5493/72, hentet fra: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57499>

Cantoni mot Frankrike (1991)

11. november 1996, No. 17862/91, hentet fra: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-58068>

S.W mot Storbritannia (1995)

22. November 1995, No. 20166/92, hentet fra: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57965>

Janowski mot Polen (1999)

21. Januar 1999, No. 25716/94, hentet fra: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58909>

8.6 Bøker og juridiske artikler

Aall (2015)

Aall, Jørgen, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 4. utgave, Fagbokforlaget 2015.

Auglend og Mæland (2016)

Auglend, Ragnar L og Henry John Mæland, *Politirett*, 3. utgave, Gyldendal Norsk Forlag 2016

Blandhol, m. fl. (2015)

Blandhol, Sverre, Henriette N. Tøssebro og Øystein Skotheim, *Innføring i juridisk metode*, Jussens venner 19. November 2015, Universitetsforlaget

Fredriksen (2017)

Fredriksen, Steinar, *Norm, skyldkrav og straffetrussel*, Gyldendal Norsk Forlag 2017

Matningsdal (2017)

Matningsdal, Magnus, *Straffeloven De straffbare handlingene. Kapittel 17-31 Kommentarutgave*, Universitetsforlaget 2017

Nygaard (2017)

Nygaard, Nils, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. utgave, Universitetsforlaget 2017

Tobiassen (2019)

Tobiassen, Tomas Midttun, *Når myndighetene griper inn: en studie av legalitetsprinsippet i Høyesteretts praksis*, 1. utgave, Fagbokforlaget 2019

8.7 Avisartikler, nyhetsartikler, debattinnlegg og foredrag

Holter (2020)

Holter, Katrine, "Er vernet om offentlig myndighet strukket for langt?", *rett24*, 8. oktober 2020, <https://rett24.no/articles/er-vernet-om-offentlig-myndighet-strukket-for-langt> (sist lest 22. april 2022)

Johansen (2020)

Johansen, Elias Bakken, "Knallhardt ut mot Kamelen-dom: - Hva er ytringsfriheten verdt?", *Vårt Land*, 25. september 2020. <https://www.vl.no/kultur/2020/09/25/knallhardt-ut-mot-kamelen-dom-hva-er-ytringsfriheten-verdt/> (sist lest 24. april 2022)

8.8 Nettsider

SSB (2021)

Ssb.no (sist oppdatert 23.juni 2021) Fakta om kriminalitet. Hentet 17. april. 2022. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/faktaside/kriminalitet>

Oslo politidistrikt (2022)

Politiet.no (sist oppdatert 31.01.2022) Oslo politidistrikt har høyest tillit i Politi-Norge. Hentet 19. April 2022. <https://www.politiet.no/aktuelt-tall-og-fakta/aktuelt/nyheter/2022/01/31/oslo-politidistrikt-har-hoyest-tillit-i-politi-norge/>